

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Андрієва Василя Михайловича на дисертацію Сімутіної Яни Володимирівни “Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин”, подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення

Перехід України до ринкових відносин та створення засад соціально-орієнтованої економіки потребує вироблення нового правового механізму забезпечення суспільних відносин у сфері найманої праці, який б передбачав відхід від традиційного жорсткого нормативно-правового регулювання, до розширення демократичних принципів правового забезпечення за рахунок запровадження гнучкого договірної правового регулювання як індивідуальних, так і колективних трудових відносин. Такий механізм повинен також відповідати міжнародним стандартам та європейській практиці правового забезпечення найманої праці. У зв'язку з цим, проблематика дисертаційного дослідження Я.В. Сімутіної, присвячена юридичним фактам крізь призму механізму правового регулювання трудових відносин, представляє значний інтерес для розвитку науки трудового права та практики застосування трудового законодавства.

Актуальність його посилює і та обставина, що в Україні все ще тривають кодифікаційні процеси, пов'язані з прийняттям Трудового кодексу. Оновлення трудового законодавства не може бути успішним без належного теоретичного підґрунтя та з'ясування ефективності дії механізму правового регулювання трудових відносин, його складових елементів, серед яких важливе місце займають юридичні факти, і вироблення пропозицій щодо його удосконалення. Тобто існує реальна потреба з урахуванням найновіших досягнень науки трудового права, вітчизняного та зарубіжного досвіду виробити концептуальні підходи до теорії юридичних фактів у трудовому праві, що б включали вирішення проблем щодо поняття, особливостей, ознак, функцій, класифікації

юридичних фактів у трудовому праві та характеристики їх основних видів, вироблення на цій основі пропозицій про вдосконалення чинного законодавства про працю та проекту Трудового кодексу України в цій сфері.

Цінність творчого пошуку рецензованої роботи полягає і в тому, що він був проведений на основі аналізу науково-теоретичних досліджень в галузях філософії та теорії права, трудового, цивільного, цивільного процесуального права, права соціального забезпечення тощо. До того ж у своїй науковій роботі Я.В. Сімутіна досліджує обрану нею проблематику комплексно. За допомогою інструментального та системного методологічних підходів вона розглядає юридичні факти в якості самостійного елемента механізму правового регулювання трудових відносин, крізь призму його динаміки, що в теоретичному плані є новим для української науки трудового права.

Важливість наукового дослідження, проведеного Я.В. Сімутіною, підтверджується й тими завданнями, які здобувачка поставила перед собою. Не викликає сумніву методологічна і практична важливість вирішення поставлених дисертанткою завдань, а саме: охарактеризувати юридичні факти як самостійний елемент механізму правового регулювання трудових відносин у їх системному взаємозв'язку з нормами права та відносинами, що включаються до предмету трудового права; визначити поняття, особливості та ознаки юридичних фактів у трудовому праві; обґрунтувати критерії класифікації юридичних фактів у трудовому праві, охарактеризувати їх різновиди та розробити на цій основі систему юридичних фактів у трудовому праві; вдосконалити наукові положення про функції юридичних фактів у механізмі правового регулювання трудових відносин; виявити види дефектності юридичних фактів та їх складів у трудовому праві та встановити наслідки такої дефектності; розкрити особливості презумцій та фікцій у механізмі правового регулювання трудових відносин; удосконалити доктринальні підходи до розуміння поняття «трудовий договір» як визначального юридичного факту в механізмі правового регулювання трудових відносин; з'ясувати моменти

виникнення, зміни, призупинення, припинення та відновлення трудових правовідносин та інші.

Належно обґрунтованими можна вважати наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації. Вони зроблені з використанням об'єктивних законів діалектики, філософських і загальнотеоретичних категорій пізнання соціально-правових явищ, застосування загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Наукова новизна дисертації Я.В. Сімутіної полягає в тому, що це перше у науці трудового права України спеціальне дослідження, в якому на основі комплексного аналізу проблем нормативного та правозастосовного характеру розроблено концепцію юридичних фактів та їх складів у механізмі правового регулювання трудових відносин, з огляду на фактори, що зумовлюють особливості юридичних фактів у трудовому праві, а саме їх соціальне призначення, функції, різноманітність суспільних відносин, що охоплені предметом трудового права, та особливості методу правового регулювання цих відносин.

Заслуговує на увагу висновок, що особливістю трудового договору як юридичного факту в механізмі правового регулювання трудових відносин є властивість детермінувати юридичні наслідки у вигляді виникнення індивідуальних трудових правовідносин, а також опосередковано бути присутнім в інших юридичних фактах (фактичних складах), що впливають в подальшому на динаміку індивідуальних трудових правовідносин, а також обумовлюють динаміку правовідносин, тісно пов'язаних з трудовими (стор. 11 дис.).

У своєму дослідженні дисертантка звертається до найбільш гострих питань сучасного трудового права, що мають істотне значення для правозастосовної діяльності, зокрема, нею проаналізована проблеми дефектності юридичних фактів у трудовому праві та сформульовано поняття дефектності юридичного факту в трудовому праві як невідповідність будь-якої ознаки, властивості чи характеристики реальної життєвої обставини

(юридичного факту) вимогам норми трудового законодавства (с. 133 дис.); досліджені презумпції та фікції, встановлений їхній взаємозв'язок з юридичним фактами в механізмі правового регулювання трудових відносин.

Заслугує на підтримку велика кількість науково-обґрунтованих пропозицій Я.В. Сімутіної про внесення змін і доповнень до чинного законодавства про працю. Наприклад, щодо можливості припинення трудового договору з працівником, прийнятим на посаду замість особи, якій було необґрунтовано відмовлено у прийнятті на роботу (с. 398 дис.); законодавчого закріплення права працівника ініціювати зміни умов трудового договору (с. 230 дис.); розширення переліку підстав виникнення трудових правовідносин (с. 225 дис.); визначення можливості та підстав призупинення трудових правовідносин (с. 256-257 дис.).

Достовірність одержаних результатів дисертаційного дослідження ґрунтується загалом на міцній науково-теоретичній базі, якою стали численні фундаментальні наукові розробки вчених – трудовиків, теоретиків, представників інших галузей права. Нормативну базу дисертації складають Конституція України, міжнародно-правові акти, акти трудового законодавства України та деяких зарубіжних країн. Емпіричну базу дослідження становлять рішення Конституційного Суду України, постанови Пленуму Верховного Суду України, узагальнення та інші матеріали судової практики, офіційні звіти органів державної влади та місцевого самоврядування, матеріали офіційної статистики.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у науково-законодавстві про працю. Наприклад, щодо можливості припинення трудового договору – для подальшого дослідження теоретичних та практичних питань механізму правового регулювання трудових відносин та його елементів, як на загальнотеоретичному, так і на галузевому рівнях; правотворчій діяльності – для розробки проектів концепцій розвитку законодавства України та окремих його галузей; підготовці проектів окремих нормативно-правових актів; у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право»; у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право».

право України», «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення», «Правове регулювання праці та соціального захисту», підготовці навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін.

Відзначаючи загалом належний рівень дисертаційного дослідження Я.В. Сімутіної, не можна не звернути уваги на деякі присутні в ньому неточності та дискусійні положення, а саме:

1. З огляду на запропонований на стор. 10 роботи висновок про виокремлення з урахуванням основних стадій, які можуть проходити трудові відносини, в межах механізму правового регулювання трудових відносин відповідних мікомеханізмів, як-то: виникнення трудових відносин; трансформації (зміни, призупинення) трудових відносин; припинення трудових відносин та відновлення трудових відносин, на наш погляд, юридичним фактам як підставам відновлення трудових правовідносин доцільно було б присвятити принаймні окремий підрозділ.

2. На сторінці 80 роботи дисертантка вказує, що у трудовому праві забезпечення гарантій законності як одна з функцій юридичних фактів здебільшого пов'язується з наданням законодавчо закріплених гарантій працівникам від незаконних дій роботодавця, зокрема встановлення вичерпного переліку підстав припинення трудового договору, підстав для відмови у прийнятті на роботу, підстав притягнення працівника до дисциплінарної та матеріальної відповідальності тощо. І водночас пропонує відмовитися від законодавчого закріплення вичерпного переліку підстав припинення). Така позиція видається суперечливою та викликає сумніви, адже, на наш погляд, в умовах високого рівня безробіття це може завдати шкоди інтересам найманих працівників і збільшити ризик ймовірного порушення їх трудових прав з боку несумлінних роботодавців.

3. Дискусійною вбачається позиція дисертантки стосовно підстав та правових наслідків визнання трудового договору недійсним. Зокрема, щодо внесеної пропозиції у проекті Трудового кодексу України чітко визначити порядок, у якому трудові договори або їх умови визнаються недійсними, та

строк, протягом якого недійсний трудовий договір має бути припинений роботодавцем, якщо неможливо продовжити трудові відносини згідно з вимогами закону (стор. 147). У зв'язку з цим хотілось би зазначити, що сучасне трудове право України, в силу специфіки відносин, які ним регулюються не знає процедури визнання договору недійсним. Зазначене явище притаманне, в першу чергу, цивільному праву та, передусім, пов'язане з такою категорією, як реституція, тобто відновленням стану речей, що існував до вчинення правочину, недійсного за законом або визнаного таким у судовому порядку.

4. На стор. 154 дисертантка стверджує, що для запобігання негативної практики існування «прихованих трудових відносин» необхідне розмежування на законодавчому рівні трудових відносин від тих, що виникають на підставі цивільно-правових договорів про працю. Водночас на стор. 191 роботи пропонує реформувати національне трудове законодавство з урахуванням сучасних європейських тенденцій, серед яких перегляд поняття трудового договору в частині обов'язковості у деяких випадках підлягання працівника правилам внутрішнього трудового розпорядку, а також забезпечення роботодавцем належних умов праці. Видається, що відмова від зазначених «класичних» ознак трудового договору може значно ускладнити існуючі проблеми з розмежуванням трудових та цивільно-правових відносин та аж ніяк, на нашу думку, не сприятиме боротьбі з так званими «прихованими трудовими відносинами».

5. Підтримуючи в цілому ідею дисертантки щодо необхідної гнучкості правового регулювання трудових відносин, на нашу думку, все ж варто уникати сліпого копіювання законодавства ЄС та запровадження окремих новацій «під диктовку» західних експертів, а намагатися в цих процесах дотримуватися принципу не погіршення становища працівника та збереження існуючих гарантій, якщо такі встановлені національним законодавством.

Загалом викладені вище зауваження, недоліки, дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, а лише можуть слугувати предметом наукової дискусії під час захисту дисертаційної роботи.

Більшість наукових положень дисертаційного дослідження достатньо повно відображені в опублікованих автором наукових працях. Зміст автореферату докторської дисертації Я.В. Сімутіної повністю відтворює усі нові положення, що викладені у проведеному нею науковому дослідженні.

Враховуючи вище наведене, дисертаційне дослідження Я.В. Сімутіної на тему "Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин" є самостійною і завершеною науковою роботою, містить нові науково-обґрунтовані результати, виконана на високому науковому рівні, методологічно обґрунтована. Дисертація відповідає усім встановленим вимогам до докторських дисертацій, а її автор Сімутіна Яна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри трудового права

та права соціального забезпечення

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

В.М. Андріїв

В.М. Андріїв

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮЧОГО
ВЧЕНОГО СЕКРЕТАРЯ
КАРАУЛЬНА Н
25.04 2015

[Signature]